

Gurdjieff Ensemble: *Zartir – Przebudzenie*

9 listopada (sobota) — 20.00

Kościół Wszystkich Świętych
plac Grzybowski 3/5

Utwory niezwykłego mistyka, nauczyciela duchowego i kompozytora Georgija Gurdżijewa, a także pieśni poety i muzyka Paghtasara Dpira oraz najwybitniejszych bardów Kaukazu XVIII i XIX w. – Sajat-Nowy i Jivaniego – w wykonaniu Gurdjieff Ensemble z Armenii. Zespół zagra na tradycyjnych instrumentach ormiańskich (duduk, pku, blul) i bliskowschodnich (kanun, tar, kemancze, ud, tombak, dap). Niezwykła muzyczna podróż szlakami Zakaukazia i w głąb siebie, w poszukiwaniu przebudzenia (*Zartir*) do wyższego stanu świadomości.

Program koncertu

Materiał z albumu *Zartir*
(2023)

Wykonawcy:

Gurdjieff Ensemble:

Leon Eskenian

dyrektor artystyczny, aranżer

Norayr Gapoyan

duduk, duduk basowy

Gagik Hakobyan

duduk, pku

Armen Ayvazyan

kemanche, śpiew

Avag Margaryan

pog, zurna

Aramayis Nikoghosyan

ud, śpiew

Davit Avagyan

tar, śpiew

Mesrop Khalatyan

dap, dhol

Vladimir Papikyan

śpiew, santur

Meri Vardanyan

kanun

Gurdjieff Ensemble: *Zartir – Przebudzenie*

Gurdjieff Ensemble powstał w 2008 roku i skupia czołowych armeńskich muzyków, grających na tradycyjnych instrumentach ormiańskich i bliskowschodnich. Założycielem zespołu jest Levon Eskenian, muzyk ormiański urodzony w roku 1978 w Libanie, a od 1996 roku mieszkający w Armenii. Eskenian jest człowiekiem wielu talentów. Przede wszystkim jest pianistą, organistą i klawesynistą, wykonującym jako solista i kameralista muzykę z różnych epok historycznych – od wczesnego baroku do współczesności. Jest też kompozytorem, improwizatorem i aranżerem, opracowującym muzykę fortepianową na ormiańskie i bliskowschodnie instrumenty tradycyjne. Ale jest również organizatorem życia muzycznego – inicjatorem i dyrektorem artystycznym kilku zespołów muzycznych, a także założycielem Stowarzyszenia Kulturalnego „Akna”, które zajmuje się organizacją badań i promocją rzadko wykonywanego repertuaru muzycznego. Gurdjieff Ensemble znajduje się więc na przecięciu doświadczeń i aktywności swojego założyciela i dyrektora.

Aby jednak zrozumieć specyfikę tego zespołu i prezentowanego podczas koncertu programu, należy przyjrzeć się jego patronowi duchowemu, którego nazwisko znalazło się w nazwie

grupy. Georgij Iwanowicz Gurdżijew (ok. 1866–1949) był ormiańskim filozofem, mistykiem, nauczycielem duchowym, kompozytorem i nauczycielem tańca. We wczesnych latach swej dorosłości odbył liczne podróże, m.in. do Azji Środkowej, Egiptu, Iranu, Indii czy Tybetu. Podczas spotkań z fakirami, joginami i mnichami opracował metodę, którą jeden z jego uczniów, Piotr Demianowicz Uspienski, nazwał „czwartą drogą”, dostosowaną do

potrzeb współczesnych ludzi. Metoda ta, nazywana przez Gurdżijewa „pracą”, w rozumieniu pracy nad sobą, dążyła do zrównoważonego rozwoju emocji, ciała i umysłu. Efektem tej pracy miało być przebudzenie do wyższego stanu świadomości drogą pełnej integracji istoty ludzkiej, a tym samym wyrwanie ze stanu hipnotycznego „snu na jawie”, w jakim – zdaniem Gurdżijewa – pozostają zwyczajni ludzie, pozbawieni świadomości siebie. Przebudzenie miało pozwolić na wykorzystanie ukrytych potencjałów, rzadko urzeczywistnianych.

I o takim przebudzeniu – choć nie tylko – mówi właśnie tytuł omawianego tu koncertu. Ale warto pamiętać, że patron Gurdjieff Ensemble miał o wiele większy wpływ na muzykę przez niego wykonywaną aniżeli tylko ideowy. Zespół wykonuje bowiem przede wszystkim aranżacje muzyki fortepianowej napisanej wspólnie przez Gurdżijewa i jego duchowego ucznia, pianistę i kompozytora Thomasa de Hartmanna, a debiutancki album zespołu *Music of Georges I. Gurdjieff* został nagrodzony w 2012 roku Edison Award. Utwory te, których powstało około dwustu, pochodzą przede wszystkim ze środkowego i późnego okresu działalności Gurdżijewa; zainspirowane zostały tym, co słyszał podczas wizyt w odległych świątyniach, klasztorach

i innych miejscach w trakcie swoich podróży. W twórczości tej możemy więc dostrzec wpływy kaukaskiej i środkowoazjatyckiej muzyki ludowej i religijnej czy prawosławnej muzyki liturgicznej. Warto w tym miejscu zauważyć, że wiele z tych kompozycji powstało w okresie, w którym Gurdżijew był żonaty z Polką, Julią Ostrowską (lata 1912–1926), a nasza rodaczka często była pierwszą słuchaczką jego utworów.

Gurdjieff Ensemble wykonuje także inną muzykę. Istotne miejsce w jego repertuarze zajmują utwory Komitasa Wardapeta (właśc. Soghomona Soghomoniana, 1869–1935), mnicha, muzykologa, etnografa, chórmistrza i kompozytora, uważanego za prekursora współczesnej muzyki ormiańskiej. Kompozycjom tego twórcy poświęcony został drugi album zespołu. Poza tym grupa prezentuje dźwięki z Bliskiego Wschodu, starożytną i średniowieczną ormiańską muzykę religijną, pieśni bardów Kaukazu, ormiańskie utwory ludowe, kompozycje Béli Bartóka i współczesnych kompozytorów.

Program koncertu osadzony został w repertuarze z trzeciego albumu Gurdjieff Ensemble, zatytułowanego *Zartir (Przebudzenie)*. Jak już wspomniano, owo przebudzenie odnosi się do koncepcji Gurdżijewa, lecz także do tytułu pieśni ormiańskiego poety i muzyka z XVII w., Paghtasara Dpira, w której oznacza „przebudzenie z królewskiego snu”. Dlatego też, choć tradycyjnie nie zabraknie utworów Gurdżijewa skomponowanych do hymnów, modlitw i „świętych tańców” („ruchów Gurdżijewa”), to istotną rolę pełnią też właśnie pieśni Dpira i dwóch najwybitniejszych ormiańskich aszyków, czyli bardów. Pierwszym z nich jest muzyk i poeta króla Gruzji Herakliusza II, Sajat-Nowa (właśc. Harutiun Sajatian, XVIII w.), który z powodu romansu z siostrą króla został wygnany z dworu. W jego twórczości, która bardzo oddziaływała na wielu późniejszych artystów Kaukazu, dominują dzieła świeckie, pełne romantycznej ekspresji i zagadnień filozoficznych. Drugim uwzględnionym w programie bardem jest Jivani (właśc. Serob Stepani Levonian, XIX w.). Był on jednym z najsłynniejszych twórców Kaukazu, tworzącym w romantycznym stylu naznaczonym ironią lub realizmem. Tematem jego twórczości był człowiek, jego stany psychiczne i problemy społeczne. Kompozycje wymienionych bardów zostały zaaranżowane przez Eskeniana na charakterystyczne dla Armenii instrumenty: subtelny w brzmieniu podwójnostroikowy duduk (także w odmianie basowej), ostro brzmiący klarnet pku oraz flet blul. Z instrumentów używanych na większym geograficznie obszarze wymienić należy cytrę kanun, długoszyjkową lutnię tar, długoszyjkową lutnię smyczkową kemancze, krótkoszyjkową lutnię ud, bęben kielichowy tombak, bęben obęczowy dap oraz cyzele, dzwonki i triangieli.

Georgij Gurdżijew

☐ autor niezamiany

Jivani

☐ Grigory Ter-Ghevondyan

Tomasz Nowak

Gurdjieff Ensemble

Gurdjieff Ensemble został założony przez Levona Eskeniana – pełniącego również funkcję lidera – i skupia czołowych ormiańskich muzyków grających na tradycyjnych instrumentach ormiańskich. Gurdjieff Ensemble cieszy się uznaniem na całym świecie, a niedawno nakładem prestiżowej niemieckiej wytwórni ECM Records ukazała się ich bardzo wyczekiwana trzecia płyta – *Zartir*. Album ten na nowo przedstawia muzykę ormiańskiego filozofa,

muzyka i choreografa G.I. Gurdżijewa w ludowych aranżacjach, a także czerpie z bogatej tradycji ormiańskich aszyków i poetów, prezentując pieśni Jivaniego, Paghtasara Dpira i legendarnego Sajat-Nowy. Dwa poprzednie albumy zespołu – *Music of Georges I. Gurdjieff i Komitas* (ECM Records) – zdobyły tak prestiżowe nagrody, jak chociażby holenderska Edison Award. Gurdjieff Ensemble wystąpił w prawie 150 miastach i 30 krajach w najslawniejszych salach

koncertowych i na renomowanych festiwalach, a ich koncerty cieszą się niesłabnącym zainteresowaniem publiczności. Dzięki temu ormiański zespół przekracza granice, idealnie łącząc dawne i współczesne tradycje Wschodu i Zachodu poprzez uduchowioną esencję muzyki ormiańskiej. „The New York Times” określił ich muzykę jako „silnie hipnotyzującą”, dostarczającą żywych i charakterystycznych kulturowo doświadczeń muzycznych.

